

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO PETICIJŲ KOMISIJA

IŠVADA DĖL VAIDO VELIČKOS PETICIJOS

2021 m. rugsėjo 8 d.
Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimo Peticijų komisija 2021 m. rugsėjo 8 d. posėdyje iš esmės išnagrinėjo Vaido Veličkos peticijoje pateiktą pasiūlymą panaikinti Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (toliau – BVK) 158 straipsnio nuostatas, draudžiančias taikyti lygtinį paleidimą iš pataisos įstaigų asmenims, atliekantiems laisvės atėmimo bausmę už nusikaltimus nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvei ir (ar) neliečiamumui, ir priėmė sprendimą šį pasiūlymą atmesti.

Seimo Peticijų komisija šį sprendimą priėmė atsižvelgusi į Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pateiktas nuomones ir dėl toliau nurodytų priežasčių.

Pažymėtina, kad lygtinis paleidimas iš pataisos įstaigų, remiantis Lietuvos Respublikos probacijos įstatymo 2 straipsnio 5 dalimi, yra viena iš dviejų Lietuvos teisėje pripažįstamų probacijos formų. Kita probacijos forma laikomas bausmės vykdymo atidėjimas (visiškas arba dalinis), kurį reglamentuoja Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 75 straipsnis. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, sprendamas tam tikrų BK 75 straipsnio nuostatų atitiktį Lietuvos Respublikos Konstitucijai, 2020 m. kovo 18 d. nutarime, be kita ko, pažymėjo, kad „pagal Konstituciją, *inter alia* jos 31 straipsnio 2 dalį, 109 straipsnio 1 dalį, konstitucinį teisinės valstybės principą, įstatymų leidėjas turi teisę numatyti galimybę atidėti paskirtos bausmės vykdymą už tam tikras nusikalstamas veikas, *inter alia* už tokias, kurios pagal baudžiamąjį įstatymą yra pavojingiausios, bet neprivalo to daryti“. Nors šiame nutarime buvo analizuojama būtent bausmės vykdymo atidėjimą reglamentuojančio teisinio reguliavimo atitiktis Konstitucijai, tačiau manytina, kad nurodyta citata iš Konstitucinio Teismo nutarimo taikytina ir lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigų atžvilgiu.

Kaip jau minėta, tiek bausmės vykdymo atidėjimas, tiek lygtinis paleidimas iš pataisos įstaigų yra probacijos formos. Palyginus BVK, BK ir Probacijos įstatyme nustatytą teisinį reguliavimą matyti, kad jos turi nemažai panašumų – pavyzdžiui, abi laikomos alternatyvomis asmens įkalinimui; jų taikymo metu probaciją vykdančios pareigūnai atlieka nuteistųjų priežiūrą laisvėje; atidėjus bausmės vykdymą arba lygtinai paleidus asmenį iš pataisos įstaigos jam gali būti skiriamos baudžiamojo poveikio priemonės, taikoma intensyvi priežiūra ir pan. Pagrindinis skirtumas tarp šių probacijos formų iš esmės yra tik tas, kad bausmės vykdymo atidėjimas paprastai taikomas dar nepradėjus realiai vykdyti bausmės¹, o lygtinis paleidimas iš pataisos įstaigų – jau atlikus dalį laisvės atėmimo bausmės.

Konstitucinio Teismo 2020 m. kovo 18 d. nutarimas bei išvardintos bausmės vykdymo atidėjimo ir lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigų tarpusavio sąsajos leidžia teigti, kad įstatymų leidėjas gali, tačiau neprivalo teisės aktuose numatyti galimybės taikyti lygtinį paleidimą iš pataisos įstaigų asmenims, atliekantiems laisvės atėmimo bausmę už nusikaltimus nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvei ir (ar) neliečiamumui. Tokią išvadą suponuoja ir minėtame Konstitucinio Teismo 2020 m. kovo 18 d. nutarime esantis teiginys, jog „<...> pagal Konstituciją, *inter alia* konstitucinį teisinės valstybės principą, įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas į nusikalstamų veikų pavojingumą, mastą, nusikalstamumo prevencijos prioritetus, kitas reikšmingas aplinkybes, turi plačią diskreciją spręsti valstybės baudžiamosios politikos <...> klausimus, be kita ko, nustatyti bausmių <...> vykdymo teisinį reguliavimą“.

Atkreiptinas dėmesys, kad BVK 158 straipsnyje įtvirtintas teisinis reguliavimas, nustatantis išimtis iš bendros lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigų taikymo tvarkos, visų pirma, aiškintinas bendrosios nusikaltimų prevencijos kontekste. Aptariamam atveju, netaikant lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigos asmenims, nuteistiems už nusikaltimus nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvei ir (ar) neliečiamumui, siekiama įtvirtinti atgrasančią priemonę asmenims, linkusiems į baudžiamojo kodekso draudžiamus lytinius santykius. Kartu paminėtina, kad tokiu būdu stiprinama ir vaikų (t. y. nepilnamečių asmenų iki 18 m.) konstitucinių teisių į apsisprendimo laisvę, neliečiamumą, garbę ir orumą apsauga.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, jog nusikaltimai nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvei ir (ar) neliečiamumui viso BK kontekste vertintini kaip vieni pavojingiausių iš visų nusikalstamų veikų, kadangi jie sukelia didelę žalą konstitucinėms vertybėms – nepilnamečio asmens fizinei bei psichinei sveikatai, normaliam vystymuisi (papildomai atkreiptinas

¹ Išskyrus BK 75 straipsnio 2 dalyje numatytą dalinį bausmės vykdymo atidėjimą, kuris savo turiniu yra itin artimas lygtiniam paleidimui iš pataisos įstaigų. Tiek dalinai atidėjus bausmės vykdymą, tiek taikant lygtinį paleidimą iš pataisos įstaigų asmuo į laisvę paleidžiamas tik atlikus tam tikrą bausmės dalį.

dėmesys, kad BVK 158 straipsnis draudžia taikyti lygtinį paleidimą tik tiems asmenims, dėl kurių padarytų seksualinio pobūdžio nusikaltimų nukentėjo ne suaugęs asmuo, o būtent nepilnametis). Šių nusikaltimų išskirtinai didelis pavojingumas vertintinas kaip vienas iš svarbiausių veiksmų, pateisinančių griežtą valstybės baudžiamąją politiką tokias veikas padariusių asmenų atžvilgiu. Taip pat pažymėtina, jog būtinybė taikyti „veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias“ sankcijas už sunkią seksualinę prievartą prieš vaikus akcentuojama ir tarptautiniuose dokumentuose – pavyzdžiui, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje [2011/93/ES](#), taip pat Europos Tarybos konvencijoje dėl vaikų apsaugos nuo seksualinio išnaudojimo ir seksualinės prievartos prieš juos.

Pabrėžtina ir tai, kad galimas bendro atliktinos laisvės atėmimo bausmės termino už nusikaltimus nepilnamečio asmens seksualinio apsisprendimo laisvei ir (ar) neliečiamumui trumpinimas (numatant lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigos instituto taikymą) yra itin jautrus klausimas, galintis sukelti didžiulį visuomenės nepasitenkinimą, kadangi toks veiksmas, tikėtina, būtų traktuojamas kaip nepilnamečių asmenų teisių ir interesų apsaugos lygio mažinimas. Todėl manytina, kad pareiškėjo peticijoje pateiktas siūlymas neatitiktų valstybės ir visuomenės interesų.

Nepaneigiant kai kurių mokslininkų išsakytos nuomonės, kad nuteistųjų lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigų instituto taikymas turėtų būti išimtinai siejamas tik su nusikaltimą padariusio asmens pavojingumo praradimu, bet ne su jo padaryto nusikaltimo pobūdžiu, pastebėtina, kad tokie siūlymai galėtų būti svarstomi ateityje tik atlikus išsamius ir sisteminius kriminologinius tyrimus, ar (kiek) lygtinio paleidimo už atskirus nusikaltimus netaikymo instrumentas prisideda prie realios tokių nusikalstamų veikų prevencijos.

Seimo Peticijų komisija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos peticijų įstatymo 12 straipsnio 3 dalimi ir Seimo Peticijų komisijos nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos Seimo 1999 m. lapkričio 11 d. nutarimu Nr. VIII-1408 „Dėl Seimo Peticijų komisijos nuostatų patvirtinimo“, 28 punktu, siūlo Seimo seniūnų sueigai įtraukti į Seimo rudens sesijos darbotvarkę Seimo nutarimo „Dėl Vaido Veličkos peticijos“ projektą.

Komisijos pirmininkas

Edmundas Pupinis